6K50

M. K. ČIURLIONIS „Preliudas"

„Argi romantikai ir vietos nėra realizme? Vadinasi, plastika, ritmas, muzikalumas ir panašūs dalykai visai nereikalingi realistinei tapybai? Man Čiurlionis patinka tuo, kad jis mane verčia galvoti kaip literatą".

M. Gorkis

„Giedra" 2574-75. 10000.

PREMJERA

1975 m. lapkričio mėn.

Kaina 10 kap.

SVAJONIŲ PILIGRIMAS

Lietuvos TSR Kultūros ministerija
KAUNO VALSTYBINIS DRAMOS TEATRAS

Eugenijus IGNATAVIČIUS,
Jonas VAITKUS

SVAJONIŲ PILIGRIMAS

2-jų dalių elegine drama

Režisierius — Jonas VAITKUS
Dailininkas — Janina MALINAUSKAITĖ
Kompozitorius — Giedrius KUPREVIČIUS

Vaidmenys ir atlikėjai:

MOTERIS	— **n. a. R. Staliliūnaitė, n. a. A. Mackevičiūtė**
BIČIULIS	— **A. Kybartas**
PONAI	— **A. Budnikas, n. a. A. Tarasevičius, V. Eidukaitis**
PONIOS	— **n. a. B. Raubaitė, D. Baukaitė, A. Urbonaitė, N. Lepeškaitė, J. Kavaliauskaitė**
SKELBĖJAI	— **A. Matulionis, A. Kurklietis, R. Štaras, A. Pintukas, V. Grigolis**
GYDYTOJAS	— **K. Genys**
KAIMYNAS	— **A. Barčas**
VEŽĖJAS	— **Vl. Žirgulis**
TĖVAS	— **R. Vitkauskas**
KUNIGAS	— **V. Valašinas**
JAUNUOLIS	— **P. Venslovas**
KEISTUOLIS	— **n. a. D. Kazragytė**
MERGELĖ	— **R. Brazaitė**
KLAJŪNAS	— **V. Šinkariukas**
MERGŲ APEIGINĖ GRUPĖ	— **D. Juronytė, n. a. R. Varnaitė, n. a. G. Tolkutė, D. Strakšytė**
BERNŲ APEIGINĖ GRUPĖ	— **A. Vrubliauskas, E. Paulauskas, V. Valčekauskas, A. Ribaitis**
PAVARGĖLIAI	— **A. Kudlaitė, D. Grinkevičiūtė, D. Strakšytė, n. a. A. Voščikas**
VAIKŲ BŪRELIS	— **T. Ribaitis, L. Ribaitis (teatro bendradarbiai), K. Zelčiūtė**

Režisieriaus padėjėjas — Algis KYBARTAS
Pastatyminės dalies vedėja — Olga SVETIKIENĖ

Teatro vyr. režisierius — V. ČIBIRAS

KAS JIS?

Ne pradžia ir ne pabaiga — tęsinys didelio gėrio ir skausmo, įsipynęs į milijonus panašių gyvenimų ir pakilęs virš jų. Tai nelyginant medis, atėjęs iš amžinai žaliuojančios girios į mūsų tarpą, ir savo šaknimis bei šakomis apglėbęs ištisą šimtmetį. Jo uždegta žaliųjų paunksmių šviesa gėrisi jau ketvirtoji žmonių karta. Vienaip ar kitaip Jis palietė ir mūsų gyvenimą, pasižiūrėjo į jį giliai ir jautriai ir, tapęs mūsų biografijos dalimi, liko ilgam.

Jo buvimas sąlyginis. Jau 65-ri metai, kai žaliasis atminimo medis auga nuo mūsų toldamas. Tačiau, kuo toliau atsitraukiame nuo jo pradžios, tuo didesnis ir aiškesnis jis atrodo. Šiandien mes bejėgiai pakartoti bent vieną Jo teptuko brūkštelėjimą, melodijos vingį ar rankos mostą. Niekas negali pavaizduoti ir Jo kūrybinio proceso — kaip ir kukliausios pienės žydėjimo. Tačiau buvusius ir esančius žmones, matyt, jungia viena nenutrūkstama gija — nuolatinis gėrio ir amžinumo ilgėjimasis. Ir giliausio rudens miglose kartais užtenka mažo paukštuko čypsėjimo, kad mes vėl užsidegtume pavasario ilgesiu ir vaizduotę užplūstų gegužės pievų žalumos. Tuo mes ir stiprūs, kad savo intuicijos dėka galime pažadinti gyvenimui kadaise skambėjusią giesmę, atgaivinti šventas įkvėpimo akimirkas, kurių metu iš chaoso gimusi mintis įgavo formą ir pasiekė mus meninio vaizdo pavidalu.

Lyg tie atkaklūs senienų restauratoriai, bendromis jėgomis dėliodami sudužusio indo gražmenas iš vienos vietos į kitą, mes gal nors dalinai atkursime praėjusios epochos nuotaikas, suvoksime Jį supusius žmones, juos kankinusias mintis, patirtą neteisybę ar džiaugsmą. Iš paliktų erdvėj ženklų pamėginsim įspėti Jo nueitą kelio tarpą ir žvilgtelti į pasaulį Jo akimis. Nors to lemtingo persikūnijimo ribos mes ir neįveiksime, tačiau, priartėję prie jos, patirsime kūrybinę būseną, palytėsime širdžiai mielas relikvijas, o gal net ir pasidairysime nuo tų pačių aukštumų, į kokias Jis buvo įkopęs.

Veikėjų tarpe pagrindinio herojaus nebus. Veltui gaišite laiką ir ieškodami konkrečių asmenybių, supusių Jį. Prieš Jūsų akis praplauks eilė gyvenimo variacijų, kokiose, gal būt, kadaise galėjo atsidurti ir Jisai. Daugely scenų skambės ir dokumentika, autentiškos Jo mintys apie kūrybą, gyvenimą, o kai kuriose vietose sceninio vaizdo konkretumas ištirps peraugdamas į apibendrinančias metaforas, galėjusias būti Jo vidiniais regėjimais, pagimdytais įvairaus pobūdžio sukrėtimų, asmenybės konfliktų su aplinka, žmonėmis bei gilių vidinių prieštaravimų su pačiu savimi. Juk mums ir svarbu vidinio ryšio pajautimas su pačiu kūrėju, kūrybinio prado mumyse sužadinimas, negu galutinis išsiaiškinimas — kas Jis?

Norėtųsi, kad šis reginys taptų dar vienu žingsniu, iš daugelio Jūsų gyvenime, į suartėjimą su naujų pasaulių Kolumbu, tuo visų pripažintu ir garbinamu atradimų karalium, kada jis nusimeta puošnias mantijas ir tampa panašiu į visus mirtinguosius: taip pat besisielojančiu, raudančiu ir besišypsančiu mūsų planetos keleiviu.

AUTORIAI

LTSR Kultūros Ministerija
LTSR Teatro Draugija

APDOVANOJA G. KUPREVIČIŲ
UŽ muziką spektakliams „UGNIES MEDŽIOKLĖ SU VAROVAIS" ir „SVAJONIŲ PILIGRIMAS"

LIETUVIŲ DRAMATURGIJOS
FESTIVALYJE

LTSR Kultūros Ministras

LTSR Teatro draugijos
prezidiumo pirmininkas

Šiauliai, 1976

LM10 75.XI.22

„PILIGRIMAS" keliauja į sceną

Mintys prieš premjerą

Šį sezoną net dviejuose Lietuvos teatruose žiūrovai išvys Čiurlioniui skirtus spektaklius: Klaipėdoje — J. Glinskio pjesę „Po svarstyklių ženklu", o Kaune — E. Ignatavičiaus ir J. Vaitkaus „Svajonių piligrimą". Prieš kauniečių premjerą pateikiau keletą klausimų „Svajonių piligrimo" kūrėjams — debiutuojantiems dramaturgijoje režisieriui J. Vaitkui ir E. Ignatavičiui, kompozitoriui G. Kuprevičiui ir pagrindinių vaidmenų atlikėjams. Žinia, Čiurlionio tema neturi tradicijų nei dramoje, nei meniniame kinematografe, nei teatre, todėl kiekvienas bandymas prabilti meniniu vaizdu apie lietuvių dailės ir muzikos genijų kelia ypač didelį susidomėjimą.

PIRMIAUSIA ĮDOMU SUŽINOTI, KOKIAIS KŪRYBINIAIS PRINCIPAIS VADOVAUJANTIS, BUVO RAŠOMA PJESĖ?

J. Vaitkus: Medžiagos pjesei sėmėmės iš paties Čiurlionio rašytinio palikimo. Labiausiai mus domino dvasinis Čiurlionio gyvenimas, nors, tiesą sakant, ir vaizduojamojo laikmečio realijos turėjo įtakos, bet tas sluoksnis žiūrovui bus lyg ir nematomas. Panaudojome žinomas Čiurlionio mintis, įspūdžius, tačiau jie čia savotiškai transformuojami: suskaldyti, kelis kartus pakartoti, iš kai kurių frazių paimta tik du trys žodžiai, bet jie tikri, autentiški. Sapnai, reginiai, nuojautos, vaizdiniai — visa tai sudarė pjesės pagrindą. Iš jų mums rūpėjo atkurti Čiurlionio vidinę būseną, prieštaravimus. Pjesėje yra ir „neautorinio" teksto, bet jo nedaug. Mes neteigiame, jog būtent taip buvo pasakyta, tačiau manome, kad tos mintys galėjo būti pasakytos.

E. Ignatavičius: Gal kas ir nustebs, kad pjesėje ir spektaklyje, skirtame M. K. Čiurlioniui, nebus paties... Čiurlionio. Remdamiesi žinomais faktais ir paties Čiurlionio literatūriniu palikimu, pabandėme sukurti tam tikras gyvenimo variacijas, kurios asocijuotųsi su šio menininko biografijos momentais, kūrybinio mąstymo stiliumi, vidiniais regėjimais ir santykiu su aplinka bei žmonėmis, stengėmės vengti tiesmuko konkretumo.

Kiekvienas personažas — tai buvusi realybė, šmėstelėjusi menininko kelyje, jo paties biografijos dalelė ar įkūnyta mintis, o vizijų metu — ir jo paties išgyventų kulminacinių sukrėtimų ar pakilimų būsenos, persikūnijimai, vidiniai regėjimai. Prieš mūsų akis turėtų praplaukti jo vidinio gyvenimo vaizdas, pateiktas sąlygine teatrine forma. Tai, žinoma, tik prielaida, prisilietimas prie tos nusileidusios prieš 65 metus uždangos, tvirtinimas, kad už jos galėjo būti ir taip.

Tokia pjesės forma suteikia didelę laisvę spektaklio kūrėjams ir žiūrovams interpretuoti Čiurlionio asmenybę, jo talentą. Nuo režisieriaus bei aktorių sugebėjimų, intelekto priklausys ir spektaklio sužadinamoji galia, priverčianti savaip skambėti mūsų sieloje tą seniai nutilusią ir vis tebegyvenančią giesmę.

J. Vaitkus: Pjesės struktūrą nulėmė disponuojama medžiaga. Mūsų pasirinkti Čiurlionio tekstai turi naivios, betarpiškos simbolikos atspalvį, tarsi būtų rašyti žmogaus, kuris pirmą kartą žiūri į pasaulį, tačiau žiūri jau ir menininko akimis.

Yra ir kitas mūsų surinktos literatūrinės medžiagos sluoksnis. Tai epochos pulsas, faktų kalba, kurią pasitelkiam, norėdami atkurti Čiurlionį supusią atmosferą. Tačiau tai ne konfliktai, ne konkretūs istoriniai faktai ar įvykiai, o tam tikrų visuomenės sluoksnių apibendrinti, labiausiai krintantys į akis bruožai. Jie unifikuoti, neindividualizuoti. Pateikiame juos kaip intermedijas, kaip ano meto socialinės aplinkos foną.

Du personažai — Bičiulis ir Moteris — atstovauja teatrui, jie privalėtų nutiesti tiltą tarp Čiurlionio ir mūsų amžininkų.

KOKIĄ FUNKCIJĄ PJESĖJE ATLIEKA KONKRETŪS, IŠ ČIURLIONIO BIOGRAFIJOS ŽINOMI PERSONAŽAI? AR JUMS NEATRODO, KAD PJESĖS AUDINYJE JIE KIEK SVETIMOKI?

J. Vaitkus: Minėtame antrajame pjesės sluoksnyje neatsisakyta ir konkrečių personažų: tai Tėvas, Kaimynas, Kunigas, Gydytojas. Įsigilinęs į Čiurlionio laiškus, dienoraščius, pajunti padidintą jo jautrumą, tolydų rūpinimąsi tėvais, broliais, artimaisiais. Tai, kas atsitikdavo Tėvui ar kitiems artimiesiems, gal būt, Čiurlionį ne kartą paveikdavo skausmingiau, nei juos pačius... Todėl Tėvo scenos su Kunigu ar Kaimynu pjesėje panaudojamos kaip tam tikri taškai, kurie stipriai koreguoja Čiurlionio liniją. Atsitrenkęs į konkretų faktą, sekančiame epizode jis jau kitoks. Štai po Tėvo scenos su Kunigu mes vėl pereiname į vizijų pasaulį. Atrodytų, tarp vizijų ir anų konkrečių scenų nėra jokio ryšio, betgi iš tiesų vizijas sukelia gyvenimo traumos, patirtas skausmas...

E. Ignatavičius: Žinomų personažų pjesėje labai nedaug, bet jie savotiškai pririša ją prie žemės ir neleidžia blaškytis beorėje erdvėje, paryškina jos materialumą. Tai tarsi žemės druska, tos uolos, į kurias atsitrenkusi vidinio gyvenimo jūra trykšta į žvaigždes. Kas, jei ne paprasti mirtingieji yra pati didžiausia sudėtinė menininko gyvenimo dalis, veikianti jo nuotaikas, siekimus, įskelianti jo širdyje meilę ar neapykantą? Jie ir yra viena iš svarbiausių priežasčių, vertusių menininką nusikelti į kitus pasaulius ir parnešti mums prijaukintą erdvę, pripildytą gyvybės ir grožio.

MŪSŲ TEATRAS NEPRATĘS PRIE ABSTRAKČIŲ FORMŲ, SCENOJE NE ITIN DAŽNAI BANDOMA ATVERTI SUDĖTINGUS SĄMONĖS BEI PASĄMONĖS PROCESUS. AR NEKYLA PAVOJUS SUPRIMITYVINTI PERSONAŽUS, PAVERSTI JUOS NEGYVOMIS, SUNKIAI SUVOKIAMOMIS ALEGORIJOMIS?

J. Vaitkus: Pagrindinė problema — ar sugebės aktorius tapti spektaklyje vienu iš reginio komponentų, neprarasdamas **asmenybės** žymių. Juk tik asmenybė pajėgi abstrakciją paversti konkrečiu vaizdu. Pjesės tekstas dažnai yra lyg užšifruotas, ir to šifro raktas — aktoriaus jausmai, gyvenimiška patirtis, intelektas. Čia paaiškės, ar aktorius tik imituoja personažą, ar įstengia kartu su juo ir mąstyti, susieti vaidmenį su asmeniniu gyvenimu, rasti savyje betarpiškų atgarsių, netgi apsinuoginti.

Norėčiau, kad spektaklis būtų lyg gyva būtybė — nepažįstama, ne visai aiški, reikalaujanti įsižiūrėjimo, įsiklausymo, individualaus suvokimo ir įvertinimo.

STATANT „SVAJONIŲ PILIGRIMĄ", IŠKILO ITIN KEBLI PROBLEMA: KAIP RAŠYTI MUZIKĄ SPEKTAKLIUI APIE KOMPOZITORIŲ ČIURLIONĮ? KOKĮ KELIĄ PASIRINKO KOMPOZITORIUS?

G. Kuprevičius: Kad ir nemažai muzikos esu parašęs teatrui, kiekvienas naujas darbas parodo, jog įgyta patirtis menkai tepadeda. Naujas spektaklis — atskiras atvejis, keliantis kitas problemas, todėl viską vėl reikia pradėti iš pradžių. Kurdamas muziką „Svajonių piligrimui", stengiausi užmiršti, kad pjesės herojus — kompozitorius. Ir štai kodėl: jei spektaklyje skambės vien Čiurlionio muzika, ji atskleis personažą kaip kūrybinę asmenybę, parodys meninės veiklos rezultatą; tuo tarpu pjesės autoriai bei statytojai siekia atskleisti herojaus kūrybos priežastis, mūsų požiūrį į ją, į herojaus kūrybinę kančią ir džiaugsmą. Todėl tikrasis Čiurlionis suskamba tik mūsų spektaklio finale — kaip jo kūrybos ir gyvenimo išdava.

NAUJAME PASTATYME AKTORIUS K. GENYS VAIDINS GYDYTOJĄ, A. KYBARTAS — BIČIULĮ, A. MACKEVIČIŪTĖ — MOTERĮ. KOKIOS MINTYS, O GAL DVEJONĖS JUOS LYDĖJO, KURIANT „SVAJONIŲ PILIGRIMĄ"?

Aktorius A. Kybartas: Pjesė, mano supratimu, atitinka Čiurlionio dvasią, jo vidinį pasaulį, blaškymąsi, ieškojimus „...tos Gegužės žalumos", kurią jis norėjo padovanoti žmonėms ir kurios gyvendamas taip mažai terado.

Man teko gana sudėtingas vaidmuo. Jis reikalauja iš aktoriaus pilietiškumo, tikslaus santykio su tuo, kas vyksta spektaklyje. Aš privalau papasakoti žmonėms apie savo bičiulį Čiurlionį. Lengviausia, tur būt, sukurti buitinį charakterį ar suvaidinti save patį, bet kai reikia papasakoti žmonėms apie savo draugą, su kuriuo teko bendrauti tik per jo kūrybą, atsiminimus ir užrašus, — „vaidinti" nebeįmanoma.

Scenoje įgyvendinti tokį sumanymą nelengva, bet jis tikrai naujas ir įdomus. Dirbame, ieškome, nerimaujame...

Aktorius K. Genys: Koks turi būti dramaturgas, aktorius, išdrįsęs prisiliesti prie Čiurlionio genijaus? Kas tai — drąsa ar įžūlumas?

Atrodo, autoriams pavyko užčiuopti Čiurlionio paveikslo kontūrus. Tai daug, net labai daug. O kur paveikslas? Ar pakaks jėgų Amžinybės Gaudesio eskizui? Ar pakaks jėgų „sugroti Gegužės žalumą"? Nors vienu pirštu... Kaip toli mes nuo Amžinybės Gelmių švytėjimo! Ką daryti aktoriui-interpretatoriui, „vaizduojančiam" scenoje — „aš jaučiu, suprantu, suvokiu Čiurlionį"?

Aktorė A. Mackevičiūtė: Susidūrus su genijaus kūryba, norisi patylėti, nes viskas, ką bedarytum, atrodo per menka, per maža, netikra... Todėl ir šiame spektaklyje, kuriame, atrodo, taip viskas paprasta, man prabilti labai nedrąsu. Norėčiau, kad šis kūrinys blykstelėtų kaip viena iš nuostabių žmogaus ryšio su žmogumi akimirkų.

Kalbėjosi **AUDRONĖ GIRDZIJAUSKAITĖ**

CENTRINĖS SPAUDOS SKILTYSE

„Svajonių piligrimas"

PREMJERA KAUNO VALSTYBINIAME DRAMOS TEATRE

Kauno Valstybinis dramos teatras, minint įžymaus lietuvių dailininko ir kompozitoriaus M. K. Čiurlionio 100-ąsias gimimo metines, pastatė spektaklį „Svajonių piligrimas". Pagrindinė pjesės ir spektaklio idėja — atskleisti Čiurlionio dvasinį pasaulį. Jo kūrėjai E. Ignatavičius ir J. Vaitkus naudojosi menininko epistoliariniu palikimu. Tarp veikėjų nėra paties Čiurlionio. Remdamasis žinomais faktais ir literatūriniu palikimu, spektaklio statytojas J. Vaitkus kuria savotišką variaciją Čiurlionio gyvenimo tema. Režisierius taupiai ir kartu labai tiksliai bei organiškai naudoja scenos sąlygotumus. Spektaklio centre — trys personažai. Jie paeiliui lydi Čiurlionį jo gyvenime. Tai Jaunuolis — P. Venslovas, Klajūnas — V. Šinkariukas ir Keistuolis — D. Kazragytė. Jie tarsi Čiurlionio sielos veidrodis, trys jo asmenybės dalys, kartu liaudies siela ir širdis. Užduotis, keliama režisieriaus, nepaprasta, tačiau aktoriai apskritai su ja susidoroja. Ypač šitame trio įdomi D. Kazragytė, vaidinanti Keistuolį.

Spektaklyje, kaip ir pjesėje, yra ir antrasis sluoksnis. Tai konkretūs žmonės, gyvenę Čiurlionio epochoje. Gydytojas — K. Genys, Kaimynas — A. Barčas, Kunigas — V. Valašinas, Vežėjas — V. Žirgulis... Visi jie individualizuoti, su savo laikotarpio požymiais ir charakteriais.

Kompozicinį pjesės pagrindą (elegines dramos žanras) sudaro du personažai, kurių uždavinys — pastatyti psichologinius tiltelius tarp mūsų amžininkų ir Čiurlionio. Jie lyg ir būtų teatro vedantieji, bet kartu kiekvienas jų atlieka savarankišką funkciją, reiškiasi kaip veikiantys asmenys. Spektaklyje šitas sumanymas lieka neišbaigtas. Kol kas tai statiškos figūros, iškrintančios iš bendro scenos veiksmo, kuris prasideda nuo Čiurlionio paveikslų parodos. Ši scena toliau pasikartoja ir tampa savotišku fonu, padedančiu apibūdinti visuomenės požiūrį į dailininką ir jo kūrybą. Pasipūtusi, soti publika vaikšto salėje, demonstruodama savo nemokšiškumą ir Čiurlionio kūrybos nesupratimą. Scena sumanyta kaip tragiškas juodas fonas, teikiantis emocinio peno po to sekančioms herojaus sapnų ir vizijų scenoms. Sumanymas dramaturgiškas, režisieriui apskritai pavyko jį įgyvendinti. Tačiau tam tikras neišbaigtumas vis dar jaučiamas. Dailininkė J. Malinauskaitė rado savitą temos meninį sprendimą. Ypatingą vietą spektaklyje užima muzika. Kompozitorius G. Kuprevičius sukūrė muziką, kuri organiškai įsijungė į spektaklio audinį ir tapo savita Čiurlionio — dailininko ir kompozitoriaus tema.

V. STOLIAROVAS

„Sovetskaja kultūra", 1976 m. sausio 13 d.

TEATRO SVAJONIŲ PILIGRIMAS — KELYJE

Pokalbis prie apskritojo stalo

Kauno dramos teatras pastaraisiais metais gausiai statė originalius veikalus (A. Vilkutaičio „Amerika pirtyje", K. Sajos „Mediniai balandžiai", J. Grušo „Švitrigaila", E. Ignatavičiaus ir J. Vaitkaus „Svajonių piligrimas", D. Urnevičiūtės „Pagonė"), ėmėsi XX a. Vakarų dramaturgijos (M. Frišo „Biografija: valdinimas", L. Pirandelo „Šeši personažai ieško autoriaus"). Šiauliuose lietuvių tarybinės dramaturgijos festivalyje „Svajonių piligrimo" statytojams buvo paskirti trys diplomai — režisieriui J. Vaitkui, dailininkei J. Malinauskaitei ir kompozitoriui G. Kuprevičiui (pastarajam — taip pat už miuziklą „Ugnies medžioklė..."). Kolektyvo kūryba sukėlė didelį žiūrovų susidomėjimą, apie kurį iškalbingai bylojo ir teatro gastrolės Vilniuje.

Redakcija surengė Kauno dramos teatro sezono aptarimą, kuris, reikia manyti, bus aktualus ne tik kauniečių kolektyvui, bet ir visam respublikos scenos menui. Pokalbyje dalyvavo VPI docentai IRENA VEISAITĖ ir DOVYDAS JUDELEVIČIUS, konservatorijos docentė ALGĖ SAVICKAITĖ, Lietuvos MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyresnysis mokslinis bendradarbis VYTAUTAS KUBILIUS ir Istorijos instituto menotyros sektoriaus mokslinis bendradarbis ANTANAS VENGRIS.

Scena iš Kauno dramos teatro spektaklio „Šeši personažai ieško autoriaus": Podukra — aktorė D. Kazragytė Mergaitė — S. Dziubenko.

A. Pajarsko nuotr.

D. JUDELEVIČIUS: Į šiųmetinių Kauno dramos teatro gastrolių spektaklius vilniečiams patekti buvo nelengva. Kolektyvas atvežė ir naujausius savo pastatymus, ir spektaklius, kurių premjeros įvyko praėjusį sezoną ar dar anksčiau. Tačiau gaila, kad pastarieji neatrodė labiau subrendę. Kai kurie netgi nusidėvėjo, nubluko, pavyzdžiui, „Švitrigaila" — spektaklis pasidarė kasdienis, supilkėjo, susilpnėjo ryšys su sale. Žinoma, nemaža kaltė tenka ir ankštai, negiliai čionykštei scenai — Kaune didžiuma spektaklių atrodo daug įtaigiau.

Gerai, kad repertuare išsaugota „Amerika pirtyje". Šiemet ypač nudžiugino spektaklio programėlė, turinti kone muziejinę vertę. Deja, kitų pastatymų programėlės daug prastesnės ir poligrafine kultūra, ir tekstais. Tai būdinga visiems Lietuvos teatrams — su pavydu galime žiūrėti į vokiečių, lenkų, čekų teatrų kruopščiai parengtas programėles, kurios prilygsta įdomiausiems leidiniams.

Ką galima pasakyti apie pasibaigusį Kauno dramos teatro sezoną? Man šių metų teatrinio gyvenimo kulminacija tapo „Svajonių piligrimas" (jam teprilygo Jaunimo teatro pastatyta S. Šaltenio pjesė „Škac, mirtie, visados škac"). Kauniečių spektaklis ypač išsiskiria originalia kūrėjų vaizduote. Tur būt, apie M. K. Čiurlionį geriausiai gali kalbėti žmonės, patys apdovanoti lakia fantazija. Atvirai prisipažinsiu, po „Medinių balandžių" pastatymo gana rezervuotai vertinau režisieriaus J. Vaitkaus jėgas. Tačiau po pusmečio pastatęs naują spektaklį, jaunas menininkas padarė didžiulį šuolį. Žinia, dėl „Svajonių piligrimo" kryžiuojasi prieštaringiausios nuomonės: jis arba vertinamas tik teigiamai, arba visiškai neigiamas. Vidurio čia nėra. Tai irgi byloja apie „Svajonių piligrimo" savitumą, reikšmę, pagaliau sėkmę — dėl drungno kūrinio tiek nesiginčijama.

Kauniečiai nekėlė sau uždavinio parodyti scenoje Čiurlionio asmenybę, įrodyti jo genialumą. Spektaklį aš suvokiau kaip scenarijaus autorių, režisieriaus, dailininkės J. Malinauskaitės, kompozitoriaus G. Kuprevičiaus ir visos trupės viziją, sukeltą Čiurlionio gyvenimo bei kūrybos. Šitos subjektyvaus „žaidimo" taisyklės mums primetamos, ir mes norom nenorom pritariame spektakliui, nors, gal būt, pageidavome išvysti visiškai kitokį sprendimą. „Svajonių piligrime" svarbiausia — čiurlioniško pasaulio sužadinti jausmai, mintys, kurios ypač aktualios nūdienos žmonėms. Kai kurios autentiškos Čiurlionio rašytinio palikimo citatos suskamba scenoje taip, tarsi būtų parašytos šiandien. Čiurlionis lyrinėje prozoje sugebėjo įžvelgti ateitį, kaip įžvelgė tapyboje ir muzikoje. Pranašiškų vizijų menininkas ne tik savo kūrybos išraiškos priemonėmis, bet ir problematika žvelgė į ateitį. Ir „Svajonių piligrimas" labai ryškiai perteikia Čiurlionio keltų problemų aktualumą.

„Svajonių piligrimas", įkūnytas scenoje teatrališkai, poetiškai, daro didelį emocinį poveikį. Nors B. Brechtas tvirtina, kad spektaklio emocinė sugestija slopina publikos mąstymą, tačiau, kad ir kaip būtų keista, juo kauniečių spektaklis labiau jaudina, tuo daugiau skatina mąstyti... Dažnas žiūrovas veltui stengiasi išsiaiškinti, ką reiškia tas ar kitas simbolis, įvaizdis, scena, — juk visai nebūtina ieškoti tik vienos prasmės, čia kaip tik įdomiausia yra daugiaprasmių sceninių vaizdų, įvairiai komponuojamų ir santykiaujančių, keliamos asociacijos. Prisiminkim itin įtaigią ir talpią metaforą antroje spektaklio dalyje — tris baltus siluetus, prietemoje panėšėjančius lyg į kamienus, lyg į angelus, lyg į milžiniškas žmonių figūras, aprengtas tramdomais marškiniais. Šis labai čiurlioniškas įvaizdis, primenantis taip pat V. Mykolaičio-Putino poezijos viršūnių ir gelmių motyvą, išreiškia du polius, tarp kurių režisierius brėžia pagrindinę spektaklio liniją.

V. KUBILIUS: Mano supratimu, „Svajonių piligrimas" išeina iš įprastų tiek Kauno, tiek ir viso lietuvių teatro stilistikos rėmų. Kauniečių spektaklis man primena kai kurias mūsų poezijos tendencijas: griežtos logikos, nuoseklumo laužymas, netikėti protrūkiai, peršokimai, giliausia potekstė, asociacijos. Šis pastatymas man pasirodė artimas J. Juškaičio eilėraščiams; režisierius J. Vaitkus irgi perteikia giluminius judėjimus, sugeba laisvai operuoti didelėmis erdvėmis.

Vaidinant šį naujos, poetinės formos spektaklį, privalu nuolat rūpintis, kad jis nesupilkėtų, nenusidėvėtų, kad ta gausybė vaizdų nevirstų tuščia retorika, kad sutvirtėtų konstruktyvusis pradas, vidinio judėjimo spyruoklė. Savo nuotaika „Svajonių piligrimas" labai čiurlioniškas, atspindi Čiurlionio kūrybos ir gyvenimo dvasią, bet ar spektaklis nėra per daug rezultatyvus, ar visuomet čia galima įžiūrėti dramatišką judėjimą, procesą, smūgį į svarbiausią tašką, į tikslą, smūgį, kuris išjudintų žiūrovus. Gal būt, tatai pareina nuo kiekvieno žiūrovo estetinio suvokimo ypatybių, tačiau aš to dramatiško judėjimo nepajutau: žiūrėjau „Svajonių piligrimą" kaip įdomią šventinę oratoriją.

Beje, „Svajonių piligrimas" vėl priminė opią problemą — režisūros pamainos ugdymas. Literatūroje, dailėje, muzikoje kasmet kūrėjų gretas papildo gabūs menininkai, jau savo debiutais darantys ženklų poveikį visam meno procesui. Tuo tarpu režisūroje tik J. Vaitkus pastaraisiais metais pateikė rimtą paraišką. Rūpinantis lietuvių teatro ateitimi, būtina ugdyti režisierių rezervą, pamainą, kuri, laikui bėgant, galėtų pakeisti dabartinius scenos meistrus. Dažnai į režisūros mokslus važiuoja atsitiktiniai žmonės, o gabūs jaunuoliai, režisuojantys saviveiklininkų scenose, studentų teatre, bemaž nepastebimi.

Džiaugiantis išmoninga ir kultūringa „Amerikos pirtyje" programėle, kyla abejonė, ar pats spektaklis dabar yra toks kultūringas. Premjeros nudžiugino pavykusia „klojimo teatro" stilizacija, lietuviško praeities kaimo nuotaika. Tačiau jau tada žeidė aktorių vaidybos išorinis ir vidinis grubumas. Dabar tai dar labiau rėžia akį. Kodėl charakterių komiškumas grindžiamas tik „kaimo idiotizmu", argi nėra kitų komizmo formų? Nors mes turime V. Žilinskaitę, K. Sają, nors mūsų humoro samprata pagilėjusi, tačiau „Amerikoje pirtyje" vėl grįžtama prie pigiausių ir primityviausių komizmo formų. Su A. Vilkutaičio komedija ir lietuviškais vakarais toks grubus kaimiečių traktavimas visiškai nesiderina. Taip, galima juoktis iš šios komedijos ir anuometinių vaidinimų naivumo, didaktikos, tačiau ar dėl to reikia savo tėvus, senelius rodyti scenoje puskvailius. Teatro kritika iš karto pastebėjo šias spektaklio ydas. Tik pikčiausia, kad recenzentų pastabos statytojams ir aktoriams nepadarė jokio įspūdžio.

Vis dėlto „Amerika pirtyje" gausiai lankoma, ji artima mūsų miesto žiūrovams, kurių dauguma kilę iš kaimo. Jie čia prisimena savo vaikystę, išvysta lietuvių literatūros tradicijai būdingus personažus, šiame spektaklyje atgaivinama žiūrovų kultūrinė atmintis. Ne mažiau domimasi ir „Švitrigaila". Žmonės nori suvokti savo tautos kelią, juo labiau kad J. Grušo drama nėra to istorinio kelio iliustracija: čia suaktyvinama mūsų visuomeninė istorinė sąmonė, istorija pakyla iki šiuolaikinių humanistinių idėjų, iki dabartinio žmogaus egzistencijos problemų. Mūsų susidomėjimą dar labiau pakursto J. Grušo istorinių dramų pašėlusi aistra, minties intensyvumas, dramatiškiausios situacijos. Kaip niekur kitur, čia žiūrovai praturtėja, išeina tikrą humanizmo mokyklą: kad ir kokios būtų nežmoniškos sąlygos, situacijos, kruvini konfliktai, tragiškos atomazgos, vis dėlto laimi šviesusis pradas. Tai tikras dvasingumo triumfas!

A. VENGRIS: Iš tikro smagu, kad žiūrovų salės dabar pilnutėlės Tačiau šio fakto nederėtų suabsoliutinti — teatro ir žiūrovų santykių problema kur kas sudėtingesnė. Mūsų miestai nepaprastai išaugę, žmonių daugybė, o teatrų patalpos senos, statytos, atsižvelgiant į tuometines sąlygas, ir pripildyti salę gal nėra taip sunku. Be to, ne visi spektakliai, net ir gausiai lankomi, pasiekia žiūrovus. Pavyzdžiui, „Svajonių piligrimas" buvo savotiškas mūsų publikos išbandymas. Sykį Kaune man žiūrint šį spektaklį, salėje tvyrojo kažkokia baugi tyla. Jautei didžiulę žiūrovų pagarbą spektakliui, Čiurlionio genijui, bet iš veidų išraiškų matei, kad jie nesuvokia, kas čia dedasi, apie ką čia pasakojama. Į „Svajonių piligrimą" žiūrovai privalo ateiti pasiruošę: pažinti Čiurlionio gyvenimą, kūrybą, jo rašytinį palikimą, to meto istorines-visuomenines sąlygas, meną, netgi estetiką. Žiūrovams galėjo ir privalėjo pagelbėti pats teatras — taigi mūsų šneka vėl grįžtų prie tų nelemtų programėlių...

I. VEISAITĖ: Man regis, gerosios Kauno dramos teatro tradicijos — sąlygiškų formų ieškojimai, poetinių apibendrinimų, ryškaus teatrališkumo siekimas ir t. t. — buvo pratęstos „Svajonių piligrime". Nenorėčiau sutikti su kolega D. Judelevičiumi, kad J. Vaitkus neatskleidė savo galimybių K. Sajos „Mediniuose balandžiuose". Tiesa, šiame spektaklyje apstu spragų, pats jauno režisieriaus sumanymas pernelyg prieštaravo dramaturgijai, bet išvydome originalų sceninį mąstymą, ryškią koncepciją. Ir natūrali režisieriaus kūrybinės brandos tąsa — „Svajonių piligrimas", kuris mūsų teatre pastaraisiais metais man padarė didžiausią įspūdį. Pjesės autoriai, statytojai, aktoriai perteikė labai nūdieniškai ir įtaigiai autentišką Čiurlionio tekstą, kuris šiandienos žiūrovams galėjo pasirodyti kiek jausmingas, ištęstas. V. Kubilius pasigedo pagrindinio akcento, lemiamo smūgio, kuris žiūrovus išjudintų. Tačiau, jo paties žodžiais tariant, tai labai poetiškas spektaklis, kuriame tų „smūgių" per akis. Žiūrėdama spektaklį, aš išgyvenau tragišką menininko dalią gyvenime, pajutau asmenybės, ieškančios dvasinių vertybių ir susidūrusios su aplinkos rutina, dramą, mane sujaudino žmogaus kūrybinių galių apoteozė, kai spektaklio pabaigoje suskamba „Jūros" finalas. „Svajonių piligrimas" veikia savo visuma, kurios negalima išskaidyti, todėl tarsi nepastebi atskirų trūkumų (ištęstos bei perkrautos kalėdų apeigos, daug riksmo ir pan.).

Pritardama nuomonei, kad mums opi režisūros pamainos problema, norėčiau paliesti dar vieną skaudų dalyką: mes nebranginame net ir to nedaugelio talentingų žmonių, kuriuos jau turime. Prisiminkime M. Tenisoną, subūrusį Kaune įdomią pantomimos trupę, taip pat našiai bendradarbiavusį su dramos režisieriais. Šis neabejotinai gabus žmogus išvažiavo, nes neįstengėme surasti teatre deramos jam vietos. Neseniai buvojau Rygoje ir vėl įsitikinau, ką gali M. Tenisonas, bendradarbiaudamas su dramos režisieriais. O juk mūsų teatre judesys yra viena skaudžiausių vietų... Ir štai vėl staigmena — J. Vaitkus palieka Kauno teatrą, studijuos kino režisūrą. Vadinasi, vėl nuostolis teatrui...

D. JUDELEVIČIUS: Kaip ir „Svajonių piligrimas", apie kurį mes čia daug kalbame, didelį susidomėjimą sukėlė į Vilnių atvežtas naujausias kauniečių pastatymas — L. Pirandelo „Šeši personažai ieško autoriaus". Reikia tik skatinti teatro vyriausiąjį režisierių V. Čibirą, kad jis imasi šiuolaikinių, sudėtingų, intelektualių veikalų. Tačiau XX a. Vakarų dramaturgijos interpretacija mūsuose retokai atneša sėkmę. Štai ir „Biografijoje: vaidinime" V. Čibirui ne visiškai pavyko atskleisti M Frišo intelektualinį, diskusinį klodą. Panašiai atsitiko ir su „Šešiais personažais...", kuriuose kauniečiai dažniausiai tenkinasi psichologija, žmogaus jausmų drama, siužetu. Tai ypač krenta į akis todėl, kad autorius melodramą paradoksaliai apvertė aukštyn kojomis. Sakysim, Tėvo paveikslu, jo likimu dramaturgas visiškai nesiekia sugraudinti žiūrovo; svarbiausia šio personažo paskirtis, jo esmė — disputas apie gyvenimą ir meną. Man regis, bene vienintelė D. Kazragytė (Podukra) sugebėjo susieti šeimos ir savo personažo dramą su L. Pirandelo intelektualizmu, suteikdama tai dramai visuotinio tragizmo pobūdį. Neblogą įspūdį paliko ir V. Šinkariukas (Sūnus), taip pat pajutęs L. Pirandelo stilių, irealią spektaklio atmosferą. Deja, to nepasakyčiau apie kitų aktorių personažus — šeimos melodrama nustelbia pjesės ir spektaklio mintį. O juk jiems daug padeda grimas, J. Malinauskaitės kostiumai, suderinantys realumą ir irealumą.

Dažniausiai tiek kauniečiai, tiek kiti respublikos teatrai prasiskverbia tik iki viršutinio XX a. dramaturgijos sluoksnio, tenkinasi vien žmonių likimų pavaizdavimu, o gyvenimo, jo prasmės apmąstymų retokai tesulaukiame.

A. SAVICKAITĖ: Tikriausiai kauniečių bei kitų respublikos kolektyvų sunkumus, statant XX a. Vakarų dramaturgiją, galėtume paaiškinti ir tuo, kad režisieriai neįstengia (ar nesistengia) įkūnyti tokio idėjinio turinio, kuris būtų aktualus mūsų žiūrovams. Nemaža užsienio šiandieninių autorių interpretacijų primena tik pirmąsias mokyklines studijas: atrodo, teatras imasi šių veikalų, norėdamas sau juos išsiaiškinti, išsinagrinėti, visiškai nesirūpindamas, ar spektaklis jaudins žiūrovus.

A. VENGRIS: Mūsų dramos teatrų nesėkmės ar pusiau sėkmės, statant Vakarų dramaturgiją, — tai atpildas lietuvių scenos menui, ilgus metus ja nesidomėjusiam, vangiai stačiusiam klasiką, kuri ir dabar reta mūsuose viešnia: kada beregėjome Moljerą, Šekspyrą... O be šių didelių vyrų negali būti didelio teatro, negali gimti dideli aktoriai. Klasikos niekuo nepakeisi. Ir noriu tik pritarti D. Judelevičiui, kad reikia skatinti V. Čibirą, kuris mėgina užpildyti lietuvių teatro spragas, nors ši drąsa ir ne visuomet atneša režisieriui pergales, nors jis kovos lauke dažnai lieka vienas. Mūsų teatro gyvenimui kenkia režisierių susvetimėjimas, nėra bendradarbiavimo, nėra nuomonių pasikeitimo, režisūros meistrai beveik niekad viešai neanalizuoja kolegų kūrinių, dažnai nė nesistengia jų pamatyti.

I. VEISAITĖ: Pastaraisiais metais Kauno dramos teatro kūrybinėje veikloje, man regis, išryškėjo dvi pagrindinės kryptys: naujosios originalios dramaturgijos pastatymai, bendradarbiavimas su dabartiniais mūsų rašytojais ir supažindinimas žiūrovų su XX a. Vakarų dramaturgija. Kauniečiai bene pirmieji šalyje pastatė M. Frišo „Biografiją: vaidinimą", taip pat L. Pirandelo „Šešis personažus..." (pastarąją dramą tik V. Pansas Estijoje yra pastatęs su studentais). Ir čia galima pastebėti dėsningumą: interpretuojant originalų veikalą, kolektyvą dažnai lydi sėkmė, o statant **geriausius** užsienio autorių kūrinius, kaip jau buvo kalbėta, didesnių laimėjimų nepasiekiama. Sunku tiksliai pasakyti, kodėl taip atsitinka. Be abejo, lietuviškų kūrinių